

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТИВНИХ ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 345 КК УКРАЇНИ**CRIMINAL LAW CHARACTERISTICS OF THE SUBJECTIVE FEATURES OF THE COMPOSITION OF THE CRIME PROVIDED FOR IN ART. 345 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE**

Удод А.М., к. ю. н.,

доцент кафедри публічно-правових дисциплін

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Удод М.В., к. ю. н., доцент,

доцент кафедри фундаментальних та приватно-правових дисциплін

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

У статті досліджено особливості характеристики суб'єктивної сторони погрози щодо працівника правоохоронного органу. Визначено соціально-психологічні концепції вини у складі умислу які при цьому виділяються в інтелектуальний та вольовий елементи. Зазначено, що інтелектуальний елемент в свою чергу розділяється на усвідомлення характеру діяння суб'єкта правопорушення, яка в свою чергу визначає: а) усвідомлення винним того, що інформація, яку він висловлює чи іншим чином ззовні виражає (жести, демонстрація зброї тощо) відображає його прагнення заподіяти шкоду адресату погрози; б) усвідомлення винним того, що інформацію, яку він висловлює чи іншим чином ззовні виражає щодо намірів заподіяти шкоду (вбивство, насильство, знищення майна) стосується конкретної особи; в) усвідомлення того, що інформація, яка складає зміст погрози, виражає наміри винного, спрямовані у майбутнє; г) усвідомлення того, що погроза доведена до відома адресата та сприйнята ним як реальна; д) усвідомлення змісту погрози, зокрема того, що винний погрожує вбивством, насильством, знищенням чи пошкодженням майна.

Усвідомлення особливостей правового чи іншого соціального статусу потерпілого, зазначає, що винний має заздалегідь та напевне знати, що висловлює погрозу працівникові правоохоронного органу або ж його близькому родичу. Усвідомлення суспільної небезпечності діяння та усвідомлення протиправності діяння, яка означає розуміння нею як його фактичних ознак, так і соціального характеру (тобто здатності заподіяти шкоду). Аналіз інтелектуального елемента суб'єктивної сторони злочину передбаченого ч. 2 ст. 345 кримінального кодексу України щодо спричинення тілесних ушкоджень працівнику правоохоронного органу розглядається додатково усвідомлення щодо передбачення можливості настання суспільно небезпечних наслідків. Також, в статті запропоновано аргументовані висновки, щодо внесення змін до кримінального кодексу України, які достатньо повно відображатимуть специфіку суб'єктивної сторони погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу, що дозволить відмежовувати її від суміжних злочинів.

Ключові слова: погроза, насильство, працівник правоохоронного органу, службова діяльність, кримінально-правовий захист, втручання у правоохоронну діяльність, суб'єктивна сторона злочину, близькі родичі, тілесні ушкодження.

The article examines the characteristics of the subjective side of the threat against a law enforcement officer. The socio-psychological concepts of guilt as part of intent are defined, which are divided into intellectual and volitional elements. It is noted that the intellectual element, in turn, is divided into the awareness of the nature of the act of the subject of the offense, which in turn determines: a) the perpetrator's awareness that the information he expresses or otherwise expresses from the outside (gestures, demonstration of weapons, etc.) reflects him the desire to harm the addressee of the threat; b) the perpetrator's awareness that the information he expresses or otherwise expresses externally regarding intentions to cause harm (murder, violence, destruction of property) concerns a specific person; c) awareness that the information that constitutes the content of the threat expresses the intentions of the perpetrator, aimed at the future; d) awareness that the threat has been brought to the addressee's attention and perceived by him as real; e) awareness of the content of the threat, in particular, that the perpetrator threatens murder, violence, destruction or damage to property.

Awareness of the specifics of the victim's legal or other social status indicates that the perpetrator must know in advance and with certainty that he is threatening an employee of a law enforcement agency or his close relative. Awareness of the social danger of the act and awareness of the illegality of the act, which means understanding both its actual signs and social nature (ie, the ability to cause harm). Analysis of the intellectual element of the subjective side of the crime provided for in Part 2 of Article 345 of the Criminal Code of Ukraine regarding the infliction of bodily harm on a law enforcement officer, additional awareness is considered regarding the prediction of the possibility of the occurrence of socially dangerous consequences. Also, the article offers reasoned conclusions regarding the introduction of changes to the Criminal Code of Ukraine, which will sufficiently fully reflect the specifics of the subjective side of the threat or violence against a law enforcement officer, which will allow it to be distinguished from related crimes.

Key words: threat, violence, law enforcement officer, official activity, criminal legal defense, interference in law enforcement activity, subjective side of the crime, close relatives, bodily injuries.

В період реформування правоохоронних органів виникає необхідність відповідного захисту працівників правоохоронних органів від протиправних посягань суб'єктів злочину. Потреба захисного механізму працівників правоохоронних органів від насильницького впливу у зв'язку з виконанням службових обов'язків набуває значення пріоритетного завдання на шляху становлення функціональної спроможності правоохоронних органів. Тим самим однією з знайомих ролей в комплексі правових гарантій правоохоронної діяльності відіграють кримінально-правові засоби.

Дослідження суб'єктивних ознак складу злочину має суттєве значення, оскільки об'єктивний вираз злочинної поведінки є відображенням внутрішніх психічних проце-

сів і явища. Як влучно з цього приводу зазначав Гегель «нема нічого ні на небі, ні в природі, ні в духові, ні де б то не було, що не містило б такою ж мірою безпосередність, якою й опосередкованість» [1, с. 124]. Тому, від з'ясування суб'єктивних ознак складу злочину напряму залежить повноцінне дослідження природи конкретного виду правопорушення в цілому.

Актуальність дослідження, полягає у відповідному доопрацювання характеристики суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 345 КК України (погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу), та обґрунтування відповідних пропозицій стосовно уточнення та пропозицій вдосконалення положень цього законодавчого акту.

Звертаючись до аналізу вини при вчиненні погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу, слід зазначити, що практично одностайно серед науковців є думка про можливість вчинення цього злочину виключно умисно. При цьому злочин, передбачений ч. 1 ст. 345 КК може бути вчинений лише з прямим умислом, а передбачений ч. 2 ст. 345 КК України – щодо діяння – з прямим умислом, а щодо наслідку у виді тілесних ушкоджень різного ступеню тяжкості – й з непрямым [2, с. 439; 3, с. 441 та ін.]. Вважаємо таку думку обґрунтованою та приєднаємось до неї, надавши розширену характеристику умислу при вчиненні досліджуваного злочину.

Відповідно до сприйнятої нами соціально-психологічної концепції вини у складі умислу виділяють інтелектуальний та вольовий елементи. При цьому відомо, що зміст умислу є нічим іншим, як певним відображенням психікою винного об'єктивних та соціальних властивостей вчинюваного суспільно небезпечного діяння [4, с. 27–28; 5, с. 30]. Отже, особливістю *інтелектуального елементу* прямого умислу як форми вини основного складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 345 КК України, слід визнати те, що він характеризується досить складним поєднанням ознак усвідомлення винним всіх обставин своєї суспільно небезпечної поведінки, а саме:

1. *Усвідомлення характеру діяння.* Ця ознака передбачає усвідомлення винним фактичної сторони вчинюваного ним діяння, що виражається в погрозі вбивством, насильством чи знищення майна. Усвідомлення фактичного характеру погрози означає:

а) усвідомлення винним того, що інформація, яку він висловлює чи іншим чином ззовні виражає (жести, демонстрація зброї тощо) відображає його прагнення заподіяти шкоду адресату погрози. У зв'язку з цим не можна вважати погрозою у сенсі ч. 1 ст. 345 КК України неконтрольовані рухи особи чи іншу її поведінку, в яку вона не вкладає жодного інформативного значення, або ж таку, інформаційне наповнення якої на переконання цієї особи не відображає наміри заподіяти шкоду (вбивство, насильство, знищення майна) адресату;

б) усвідомлення винним того, що інформацію, яку він висловлює чи іншим чином ззовні виражає щодо намірів заподіяти шкоду (вбивство, насильство, знищення майна) стосується конкретної особи. В цьому виражається персоналізованість погрози, тому, винний має усвідомлювати конкретного адресата погрози, а не є обмежуватись її абстрактним спрямуванням, що можливе у ситуації емоційного сплеску. В іншому випадку погроза не матиме конкретизованого характеру, буде спрямована невизначеному колу осіб, що виключає можливість кваліфікації дій за ч. 1 ст. 345 КК України;

в) усвідомлення того, що інформація, яка складає зміст погрози, виражає наміри винного, спрямовані у майбутнє. Ця ознака інтелектуального моменту умислу відображає те, що винний висловлює саме погрозу, іманентною ознакою якої є спрямованість обіцянки (інформації, в якій відображений намір винного) на певну віддалену перспективу. Якщо ж винний мав намір негайно реалізувати погрозу щодо працівника правоохоронного органу, то при наявності до того інших підстав його дії слід кваліфікувати як опір працівникові правоохоронного органу (ч. 3 ст. 342 КК України). Цей склад злочину у формі погрози також є усічений, а тому для того, щоб визначити його закінчення не потрібно «очікувати», доки винний реалізує свою погрозу та застосує реальне насильство щодо потерпілого;

г) усвідомлення того, що погроза доведена до відома адресата та сприйнята ним як реальна. При чому не має значення, яким саме способом виражена погроза: вона може бути як прямо та безпосередньо виказуватись потерпілому, так й опосередковано через засоби зв'язку, осіб-посередників і навіть у приватній бесіді, однак за умови,

що винний усвідомлює опосередковане сприйняття погрози також і потерпілим (наприклад, коли він близько знаходиться і винний спеціально гучно розмовляє, в розмові виражає намір вчинити вбивство, насильство, знищення чи пошкодження майна потерпілого, не звертаючись безпосередньо до нього). В цій ситуації, проте, слід відмежовувати випадки висловлення погрози від голого умислу. Останній матиме місце в тій ситуації, коли усвідомленням винного не охоплюється сприйняття погрози потерпілим. Наприклад, якщо потерпілий став випадковим свідком приватної бесіди винного з іншою особою або ж інформація погрозуючого змісту стала відомою потерпілому з конфіденційних джерел, інформаційна дія яких не усвідомлювалась й не передбачалась винним.

Якщо ж винний лише помилково вважає, що погроза сприйнята потерпілим як реальна (наприклад, в ситуації, коли потерпілий не зрозумів значення певних жестів чи натяків з боку суб'єкту злочину тощо), то його дії слід кваліфікувати як замах на погрозу вбивством, насильством, пошкодженням чи знищенням майна (непридатний замах);

д) усвідомлення змісту погрози, зокрема того, що винний погрожує вбивством, насильством, знищенням чи пошкодженням майна.

2. *Усвідомлення особливостей правового чи іншого соціального статусу потерпілого.* Мова йде про те, що винний має заздалегідь та напевне знати, що висловлює погрозу працівникові правоохоронного органу або ж його близькому родичу. При цьому не обов'язковим є розуміння конкретної службової приналежності потерпілого до певного правоохоронного органу та характеристики останнього саме як правоохоронного. Важливим є те, що винний лише в загальних рисах усвідомлює зазначену обставину. Власне кажучи, у зв'язку з таким усвідомленням і вчинюється злочин, який є реакцією на службову діяльність потерпілого, що прямо випливає з формулювання «у зв'язку зі службовою діяльністю», вживаною в ч. 1 ст. 345 КК України на позначення особливостей як обстановки вчинення злочину, так і суб'єктивної сторони його складу.

Щодо усвідомлення винним соціального статусу другої групи потерпілих – близьких родичів, то знову ж таки, вважаємо, що розуміння входження відповідних осіб до переліку, визначеному в п. 1 ч. 1 ст. 3 чинного КПК України також не є обов'язковим. Важливим є усвідомлення фактичної близькості відносин особи з працівником правоохоронного органу та тієї обставини, що погрозуючи їй відбувається опосередкований вплив й на самого правоохоронця.

3. *Усвідомлення суспільної небезпечності діяння.* Усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру свого діяння означає розуміння нею як його фактичних ознак, так і соціального характеру (тобто здатності заподіяти шкоду) [6, с. 209–210]. Ця ознака інтелектуального елементу прямого умислу при вчиненні погрози щодо працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів органічно поєднується з попередньою та виражає розуміння винним того, що посягаючи на відносини у сфері забезпечення життя, здоров'я, власності, він ставить під загрозу правоохоронні суспільні відносини. Таким чином, якщо погроза є персоналізованою та виражається конкретним потерпілим, то правоохоронним відносинам створюється загроза – певний стан ризику бути порушеними у зв'язку з появою конфлікту інтересів у носія службових правоохоронних повноважень (потерпілого) через протиставлення приватного публічному. На такому протиставленні, власне й ґрунтується суспільна небезпечність злочину, передбаченого ст. 345 КК України, що має усвідомлюватись винним. А таке усвідомлення зумовлене та пов'язане зі знанням суб'єктом злочину про статус потерпілого – його приналежністю до кате-

горії працівників правоохоронних органів, а відтак і про об'єкт посягання, яким є сфера правоохоронних відносин. В цьому контексті вважаємо за доцільне приєднатися до думки О. І. Рарога, який зазначає, що, «...усвідомлення суб'єктом злочину його об'єкту є нерівнозначним його юридичній визначеності... Визначальним є те, що винний розуміє характер вчиненого діяння і в загальних рисах усвідомлює, на яку сферу суспільних відносин воно посягає» [7, с. 12]. Отже, усвідомлення суспільної небезпечності погрози вбивством, насильством, знищенням чи пошкодженням майна працівника правоохоронного органу чи його близьких родичів фундується, по-перше, на зв'язку злочинного діяння зі службовою діяльністю потерпілого та, по-друге, на усвідомленні того, що під загрозу ставляться життя, здоров'я, власність потерпілого, як особистісно цінні сфери його життєдіяльності та які можуть мати пріоритет перед інтересами служби.

4. *Усвідомлення протиправності діяння.* Як слушно зазначив О. А. Герцензон, вина – юридична характеристика ставлення суб'єкта до своїх злочинних дій та їх наслідків і, разом з тим, – суспільна оцінка цієї поведінки [8, с. 329]. Остання передбачає не лише зовнішню оцінку діяння з боку суспільства, виражену у відповідній *правовій забороні*, а й внутрішнє усвідомлення наявності такої заборони. Тлумачення цієї ознаки цілком обґрунтовано, на нашу думку, зводиться до розуміння того, що усвідомлення протиправності не отожднюється зі знанням конкретної норми права. Суб'єкт злочину має усвідомлювати лише те, що вчинюване ним діяння в принципі порушує встановлений правопорядок в державі щодо задоволення індивідуальних потреб, інтересів [4, с. 27; 7, с. 16 та ін.]. Ця думка підтверджується й конституційним принципом, згідно якого незнання закону не звільняє від відповідальності (ч. 2 ст. 68 Конституції України), що є суттєвою гарантією забезпечення дієвості норм права як універсального соціального регулятора. Відтак, і усвідомлення протиправності при вчиненні погрози щодо працівника правоохоронного органу або його близьких родичів є, на наше переконання, іманентною ознакою інтелектуального елементу прямого умислу. Вона ґрунтується на усвідомленні винним в найбільш загальних рисах того, що вчинювані ним дії суперечать існуючим правилам поведінки, закріплених в правових нормах, присвячених регулювання правоохоронних суспільних відносин, а також тих, що забезпечують психічну недоторканість потерпілих.

Щодо інтелектуального елементу умислу, як форми вини основного складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 345 КК України, то його зміст є дещо спрощеним (вужчим) за відповідну складову умислу при вчиненні досліджуваного злочину у виді погрози. Разом з тим, виявляє власну специфіку, що виражається в наступному.

Як ми зазначали вище, враховуючи матеріальну конструкцію складу злочину, закріпленого в ч. 2 ст. 345 КК України він може вчинятися або в цілому з прямим умислом, або з прямим умислом щодо дії і з непрямим умислом щодо наслідку. Остання обставина обумовлюється вірогідністю вчинення насильства щодо працівника правоохоронного органу або його близьких родичів з неконкретизованим умислом відносно наслідків, реалізація якого в значній мірі залежить від обстановки (зовнішніх обставин) злочину, поведінки потерпілого тощо. З урахуванням цього є можливість виділити наступні ознаки інтелектуального елементу умислу при вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 345 КК України:

1) *усвідомлення характеру діяння*, що означає розуміння винним фактичної сторони вчинюваних ним дій, а саме того, що вони: а) є формами рухової активності, що здатні порушити анатомічну цілісність тканин, органів та їх функцій у разі спрямованості щодо людини або ж є різновидом дій, які здатні дистанційно завдати шкоду здоров'ю людини (наприклад, у разі використання

отруйних чи сильнодіючих речовин і т. п.). Іншими словами – винний повинен усвідомлювати ту обставину, що його поведінка має властивість завдавати фізичного болю, тягнути за собою легкі чи середньої тяжкості тілесні ушкодження; б) спрямовані щодо конкретної особи, а не є довірливими рухами чи іншими діями;

2) *усвідомлення особливостей правового чи іншого соціального статусу потерпілого.* Ця ознака цілком співпадає за змістом з аналогічною складовою інтелектуального елементу прямого умислу при вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 345 КК України;

3) *усвідомлення суспільної небезпечності діяння.* Зміст цієї ознаки є аналогічним відповідній ознаці в характеристиці умислу щодо погрози, але тільки в частині усвідомлення основної спрямованості злочинного діяння на сферу правоохоронних відносин, що пов'язано з усвідомленням спеціального правового чи іншого соціального статусу потерпілого. Поряд з цим, враховуючи те, що посягання на основний об'єкт досліджуваного злочину (ч. 2 ст. 345 КК України) вчиняється опосередковано через реальне фізичне насильство, усвідомленням винного також охоплюється й те, що він завдає шкоду здоров'ю потерпілого;

4) *усвідомлення протиправності діяння.* Ця ознака також співпадає за змістом з аналогічною складовою інтелектуального елементу прямого умислу при вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 345 КК України в частині узагальненого розуміння факту порушення винним норм права, присвячених регулюванню правоохоронних суспільних відносин стосовно заборони впливу у будь-якій формі (зокрема шляхом насильства) на працівників правоохоронних органів у зв'язку з виконанням ними своїх службових обов'язків. Додатково суб'єкт злочину має усвідомлювати, що порушення фізичної недоторканості також заборонено законом і заподіюючи побої, легкі чи середньої тяжкості тілесні ушкодження, він вчиняє порушення певної правової заборони;

5) *передбачення можливості настання суспільно небезпечних наслідків.* З приводу цієї ознаки умислу в науці склалися неоднозначні позиції. Так, деякі вчені не вважають за доцільне її виокремлювати з такої складової психіки людини, як усвідомлення [5, с. 30]. Разом з тим, на нашу думку, більш виваженою, обґрунтованою та такою, що ґрунтується на нормах чинного закону про кримінальну відповідальність (ч.ч. 2, 3 ст. 24 КК України) є протилежна позиція, згідно з якою усвідомлення та передбачення не тотожні властивості психічної діяльності. Як слушно з цього приводу зауважує А. І. Рарог, усвідомлення та передбачення не є тотожними складовими інтелектуального елементу умислу. Передбачення – продукт випереджувальної дії людського інтелекту, тобто відображення тих подій, які відбудуться чи повинні або ж можуть відбутися в майбутньому [7, с. 18]. Передбачити дійсне – зазначив Б. С. Утевський, неможливо, а тому передбачення є психічним переживанням, що відноситься виключно до майбутнього [9, с. 187]. Отже, вчиняючи злочин, передбачений ч. 2 ст. 345 КК України винний: а) *має передбачити можливість настання суспільно небезпечних наслідків* у виді фактичного заподіяння фізичного болю, легких чи середньої тяжкості тілесних ушкоджень (щодо злочину, передбаченого ч. 3 ст. 345 КК України – тяжких тілесних ушкоджень); б) *має передбачити існування причинного зв'язку між своїми діями та суспільно небезпечними наслідками* хоч б і в загальному вигляді без конкретизації механізму його розгортання (тобто передбачити те, що саме від його дій, в тому числі й опосередкованих, з використанням технічних засобів тощо повинні або ж можуть настати суспільно небезпечні наслідки).

Аналізуючи *вольовий елемент* у складі прямого умислу, передбаченого ч. 1 ст. 345 КК України, зазначимо, що він виявляється у *бажанні* винного висловити чи іншим чином

виразити погрозу вбивством, насильством, пошкодженням чи знищенням майна щодо працівника правоохоронного органу, його близьких родичів саме у зв'язку з виконанням цим працівником своїх службових обов'язків. При цьому не обов'язково, щоб винний дійсно мав намір реалізувати погрозу. Головним є те, що винний має бажання її донести до свідомості потерпілого. Щодо злочинів, передбачених ч.ч. 2 та 3 вказаної статті, – то це бажання стосується заподіяння потерпілому реальної фізичної болі чи тілесних ушкоджень відповідного ступеню тяжкості. В цілому ж в науці формування та дія бажання пов'язується з певною стадійністю цього процесу – від відчуття незадоволеної потреби до дії волі, спрямованої на досягнення певної цілі, здатної задовольнити актуалізовані потреби. Відтак, бажання – категорія динамічно-чуттєва. Бажати певних наслідків означає прагнути до них [10, с. 251]. При цьому, прийнято вважати, що суспільно небезпечні наслідки є бажаними лише в тому випадку, коли вони: а) є кінцевою метою суспільно небезпечної дії; б) необхідним засобом досягнення кінцевої мети; в) певним етапом досягнення кінцевої мети [11, с. 99–100; 5, с. 32; 7, с. 22 та ін.]. Зіставляючи викладені параметри бажання з характеристикою спрямованості умислу при вчиненні злочинів, передбачених ч.ч. 2, 3 ст. 345 КК України, можна стверджувати, що умисне заподіяння працівникові правоохоронного органу чи його близьким родичам побоїв чи відповідного ступеню тяжкості тілесних ушкоджень у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків може бути як кінцевою метою – коли винний керується помстою, так і проміжним етапом, засобом досягнення більш віддаленої мети – схилити працівника правоохоронного органу до прийняття незаконного рішення чи перешкодити виконанню ним службових обов'язків. У зв'язку з цим, настання передбачених законом наслідків є невід'ємною складовою змісту бажання при вчиненні злочинів, передбачених ч.ч. 2, 3 ст. 345 КК України у формі прямого умислу.

В цьому контексті варто акцентувати увагу на тому, що саме у специфіці змісту вольового елемента (зокрема, спрямованості бажання) знаходить своє відображення диференціація умислу на прямий та непрямий при вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 або ч. 3 ст. 345 КК України. Якщо винний не бажає заподіяти тілесні ушкодження *відповідного ступеню тяжкості*, хоча передбачає можливість настання цих наслідків саме через наявність причинного зв'язку їх з його суспільно небезпечними діями (які, в свою чергу вчиняються ним виключно з прямим умислом), матиме місце непрямий умисел. Втім, останній цілком відповідає загальній умисній формі вини при вчиненні досліджуваного нами злочину, через що не має скільки-небудь суттєвого значення для кваліфікації.

Наступною суттєвою складовою суб'єктивної сторони погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу є *мета* злочину, яку більшість вчених відносить до категорії обов'язкових ознак його складу у зв'язку з наявністю відповідної вказівки у диспозиції ч. 1 ст. 345 КК України, яка сформульована за формулою «...у зв'язку з...» [12, с. 170]. При цьому, відомо, що метою злочину є кінцевий результат, якого прагне досягти особа, вчиняючи злочин. Натомість застосування в законі поняття «...у зв'язку з...» не дає однозначної відповіді на питання про зміст обов'язкових ознак суб'єктивної сторони досліджуваного складу злочину (окрім, вини), зокрема про закріплення мети або ж мотиву в якості таких ознак.

З викладеного вище можна зробити кілька висновків. По-перше, мотиви вчинення злочину, передбаченого ст. 345 КК України можуть бути достатньо різно-

манітними, а їх встановлення у судово-слідчій діяльності в низці випадків видається неможливим. Труднощі в цьому аспекті додає відсутність єдиної визнаної класифікації мотивів злочинів та їх сутнісного розуміння. По-друге, так чи інакше, будь-який мотив знаходить свій реальний вияв у постановці мети та вольовій поведінці щодо її досягнення. При цьому саме *цілеспрямована* об'єктивна діяльність має свій реальний вияв та є придатною для дослідження, в тому числі й в межах кримінального провадження. У зв'язку з цим в науковій літературі небезпідставно, на наш погляд, порушується питання щодо доцільності оперування в законодавчих текстах саме категорією «мета злочину», а не «мотив» [13, с. 118–120]. По-третє, при вчиненні погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу мета злочину може набувати двох різних значень або ж виражати їх єдність: 1) прагнення винного перешкодити виконанню працівником правоохоронного органу службових обов'язків або добитися прийняття незаконного рішення у майбутньому. Показовою в цьому контексті є думка В. В. Шаблістого, який зазначає, що мета погрози вбивством завжди характеризується подвійним значенням. Перше полягає в тому, що особа, яка вчиняє цей злочин, посягає на особисту безпеку потерпілого і при цьому прагне його залякати; друге – стан страху, викликаний залякуванням, спрямований на подавлення волі, на бажання добитися бажаної для винного поведінки [14, с. 7–8]. Підтримуючи в цілому вказану позицію, слід все ж звернути увагу на її деяку неповноту. Зокрема, вчений випускає з уваги можливість вчинення погрози з метою помсти за попередню поведінку потерпілого. Таким чином, вважаємо за можливе виділити друге значення мети при вчиненні злочину, передбаченого ст. 345 КК України – 2) прагнення помститися за колишню службову діяльність працівника правоохоронного органу. Такого роду прагнення визнає в якості самостійної мети злочину, що відображає характер його суспільної небезпечності, й Примірний кодекс США, у ст. 240.4 якого окремим злочином (*misdemeanor*) визнано «Помсту за вчинені в минулому дії в посаді» [15]. Таким чином, погроза або насильство виступають при вчиненні злочину, передбаченого ст. 345 КК України, не самоціллю, а засобом досягнення більш віддаленої мети, фігурації якої означені вище.

Крім того, маємо змогу запропонувати зміни до диспозиції ч. 1 ст. 345 КК України, що стосуються заміни категорії «у зв'язку з» на словосполучення «з метою перешкодити виконанню цим працівником службових обов'язків, добитися прийняття незаконного рішення або помсти». Оперування в тексті ст. 345 КК України вказівкою на мету злочину, як обов'язкову ознакою його складу, сприятиме, на нашу думку, більш одноманітному тлумаченню та застосування досліджуваних кримінально-правових норм, а також достатньо повно відобразатиме специфіку суб'єктивної сторони погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу, що дозволить відмежовувати її від суміжних злочинів.

Також, зауважимо, що суб'єктивна сторона погрози або насильства характеризується складним поєднанням інтелектуальних та вольових ознак умислу (щодо злочину, передбаченого ч. 1 ст. 345 КК України – виключно прямого, а передбаченого іншими частинами цієї статті – як прямого, так і непрямого відносно суспільно небезпечних наслідків), формування якого супроводжується специфічним за змістом процесом цілепокладання. Останній обов'язково визнання мети погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу злочину.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наука логики: у 3 т. / Г. В. Ф. Гегель. Москва : Мысль, 1972. Т. 1. 501 с.
2. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Харків : Право, 2010. 608 с.
3. Кримінальне право України (Особлива частина) : підручник / А. В. Байлов, А. А. Васильєв, О. О. Житний та ін.; за ред. О. М. Литвинова; наук. ред. серії О. М. Бандурка. – Харків : Вид-во ХНУВС, 2011. 572 с.
4. Демидов Ю. А. Предметное содержание умысла по советскому уголовному праву *Труды ВШ МООП*. 1965. № 12. С. 26–31.
5. Никифоров Б. С. Об умысле по действующему законодательству *Советское государство и право*. 1965. № 6. С. 27–32.
6. Российское уголовное право : курс лекций: у 3-т А. В. Наумов. – Москва : Юридическая литература, 2004. – Т. 2. 496 с.
7. Рарог А. И. Вина в советском уголовном праве. Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1987. – 184 с.
8. Герцензон А. А. Уголовное право. Часть общая. Москва : РИО ВЮА, 1948. 496 с.
9. Утевский Б. С. Вина в советском уголовном праве. Москва : Госюриздат, 1950. 558 с.
10. Матвеев Г. К. Вина в советском гражданском праве. Киев : Изд-во Киев. ун-та, 1955. 307 с.
11. Дагель П. С., Котов Д. П. Субъективная сторона преступления и ее установление. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1974. 243 с.
12. Осадчий В. І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності : монографія. Київ : Атіка, 2004. 336 с.
13. Орлов Ю. В. Мотив, як ознака суб'єктивної сторони складу злочину: сутність та питання доцільності законодавчого закріплення. *Право і безпека*. 2011. № 4. С. 116–120.
14. Шаблистий В. В. Кримінальна відповідальність за погрозу вбивством : Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпропетровськ, 2010. 261 с.
15. Примірний кодекс США. URL: <http://yport.inf.ua/primerniyiy-ugolovnyiy-kodeks-ssha-50267.html> (дата звернення: 01.06.2022).